עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:
ב ב ג מיי' פ"ד מהל' תמידים ומוספין הל' ז ח:
ג ד מיי' שם פ"ד הל' ג:
ד ה מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ח:
ה ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:

* * *

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא אמרו ליה אלא אי נהמא בעית לא הוה לך באתרך נהמא למיכל דשקלית ואתית להכא כי נפיק ואתי כתב אבבא דמחוזא אנא אלכסנדרוס מוקדון הויתי שטיא עד דאתיתי למדינת אפריקי דנשיא ויליפת עצה מן נשיא כי שקיל ואתי יתיב אההוא מעיינא קא אכיל נהמא הוו בידיה גולדני דמלחא[א] בהדי דמחוורי להו נפל בהו ריחא[ב] אמר ש"מ האי עינא מגן עדן אתי איכא דאמרי שקל מהנהו מיא טרא באפיה איכא דאמרי אידלי כוליה עד דמטא לפתחא דגן עדן רמא קלא פתחו לי בבא אמרו ליה א) זה השער לה' וגו' אמר להון אנא נמי מלכא אנא מיחשב חשיבנא הבו לי מידי יהבו ליה גולגלתא[ג] חדא אתייה תקליה לכוליה דהבא וכספא דידיה בהדיה לא הוה מתקלי אמר להון לרבנן מאי האי אמרי גולגלתא דעינא דבישרא ודמא[ד] דלא קא שבע אמר להו ממאי דהכי הוא[ה] שקלי קליל עפרא וכסייה לאלתר תקלא דכתיב ב) שאול ואבדון לא תשבענה וגו' תנא דבי אליהו גיהנם למעלה מן הרקיע וי"א לאחורי הרי חשך. תנא רבי חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר ג) קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה' (וגו')[ו] א) אמר ר"א בן עזריה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר ד) וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך[ז]:

הדרן עלך לא היו כופתין

ב) א **אמר** להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו קראו[ח] עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר ברכו את העם[ט] שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא: **ב** ב אמר להם חדשים לקטרת בואו והפיסו זכה מי שזכה אמר להם חדשים עם ישנים ג) בואו והפיסו מי מעלה אברים מן הכבש למזבח ג ר"א בן יעקב אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותן ע"ג המזבח: **ג** ד) ד מסרום לחזנים היו מפשיטין אותם את בגדיהם ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד ה וחלונות היו שם וכתוב עליהם תשמיש הכלים: **ד** ו מי שזכה בקטרת היה נוטל את הכף והכף דומה לתרקב גדול של זהב מחזקת שלשה קבין והבזך היה בתוכו

מלא

* * *

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא. כלומר וכי מנהג בכאן לאכול לחם של זהב: **אמרו ליה.** אין מנהג בכאן לאכול לחם של זהב אבל בשביל כך שמנו זהב לפניך לאכול שהרי זה פלא לנו שבאת לכאן בשביל אכילתך וכי לא היה לך לחם לאכול במקומך שנתרחקת ממלכותך ובאת עד כאן ושאלת לחם לאכול לכך נתננו לך זהב וכסף שסבורים היינו שבאת בגלל זהב וכסף לכאן: **כדנפיק ואתי.** כשהיה יוצא מן העיר: **כתב אבבא דמחוזא.** כתב על שער העיר: **אנא אלכסנדרוס הויתי שטיא.** הייתי שוטה מבלי לב להבין: **עד דאתיתי.** לכרך נשיא ולמדוני חכמה: **יתיב אההוא מעיינא קאכיל נהמא.** כדרך בני אדם שיושבים על המעיין ואוכלין שם לחם וכשרוצים לשתות שותים: **הוו בהדיה גילדני.** היה עמו דגים מלוחים: **בהדי דמחוורי נפל בהו ריחא.** בעוד שהיו רוחצים במים כדי להסיר מליחתם נפל בדגים ריח טוב ומעיין מגן עדן היה: **א"ד שקל מהנהו מיא טרא באפיה.** רחץ פניו ולא עשה יותר: **איכא דאמרי.** הלך במעיין עד דמטא לגן עדן שמשם היה נובע: **רמא קלא.** ואמר פתחו [לי] בבא: **אמרו ליה [זה] השער לה'.** צדיקים יבאו בו: **אמר להו אנא מלכא אנא.** וחשוב אנא תנו לי דבר אחד מגן עדן הואיל ואינכם רוצים לפתוח לי שער: **יהבו ליה גולגלתא.** נתנו לו ראש גולגולת: **אתייה תקליה לכולהו כספא ודהבא דיליה לא הוה תקילי.** היה נותן כל כסף וזהב שלו במאזנים מצד זה והגולגולת מצד זה ואעפ"כ היה מכביד יותר הגולגולת דלא היה מוצא דבר ששוקל כנגדה: **אמר להם אלכסנדר מוקדון לרבנן מאי האי.** שאיני יכול למצוא משקלו: **אמרו לו.** גולגלתא של אנוש[י] בשר ודם שלא ישבע לעולם לפיכך משקלה כל כך שכל כסף וזהב היא מושכת אליה: **א"ל ממאי דהכי הוא.** במאי אבחין אם אמת אתם מדברים: **שקלי עפרא.** [קח] מעט עפר וכסיה שלא תוכל הגולגולת לראות ואז תשבע ולא יכלה[יא] שום דבר לימשך אליה וימצאו משקלה: **[לאלתר] תקל.** כלומר כאותו דבר ששקל כנגדה: **היינו דכתיב שאול ואבדון [וגו'].** נגדו[יב] ועיני אדם לא תשבענה: **כל העוסק** בתורה שכינה שרויה עליו שנאמר **קומי רוני בלילה.** לעסוק בתורה: **שפכי כמים לבך נוכח פני ה'.** כלומר שכינה שרויה אצלך:

הדרן עלך לא היו כופתין

[מכאן ואילך הוא פירוש הרמב"ם ז"ל]

אמר להם הממונה. כבר נתבאר בגמ' ברכות (יא:) שהברכה הזאת שהיו מברכין תחלה היא אהבת עולם ואחר שהשמש זורח והאור מתפשט מברכין יוצר אור לפי שסדר ברכות אין מעכב כמו שנתבאר שם. ומה שאמרו קראו עשרת הדברות בכל יום לפי שהם עיקר הדת וראשיתו וכבר אמרו (שם יב.) בגבולים בקשו לומר כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין ולא ביאר הבבלי מה היא תרעומת המינין אלא שנתבאר בתחלת ברכות בירושלמי (פ"א ה"ה) ואמרו בדין היה שקורין עשרת הדברות בכל יום ויום אלא מפני[יג] מה אין קורין אותם מפני המינין שלא יהיו אומרים אלו לבדם ניתנו למשה מסיני וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שחברנו[ה]. אח"כ אמר שהעם מברכין[יד] שלש ברכות שהם אמת ויציב ורצה ומודים[טו] ושים שלום לפי שכולן תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם וכל זה היה בלשכת הגזית אבל ברכת כהנים הידועה והוא יברכך ה' הרי הוא נאמר על מעלות האולם אחר גמר עבודת התמיד כמו שיתבאר בפרק שאחר זה (פ"ז ה"ג). וכבר באַרנו בסוף סוכה (דף נו.) שבכל יום שבת היה נכנס המשמר לעבודה ויוצא משמר שעבר[טז] וכבר באַרנו[יז] בגמ' ברכות (דף יב.) ההלכה הזאת בעצמה ואמרו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות: **ב** (א) כבר בארנו בשני מיומא (דף כו.) שהקטרת לא היו מפילים עליה גורל אלא אותם שלא הקטירו אותה עדיין קודם לכן לפי שכל המקטיר אותה היה מצליח בעניניו ומוצא פרנסתו ברווחה ולפיכך אמר חדשים לקטרת יפיסו ושם יתבאר שפיים הקטרת הוא הפייס השלישי. אחר כך אמר חדשים גם ישנים בואו והפיסו מי מעלה אברים והוא הפייס הרביעי. ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב: **ג** כבר בארתי[יח] הלכה זו בגמ' (ב) כפורים (כה.) ושם נתבאר שכל הכהנים האלו לובשים בגדי קדש במקדש ועומדים בלשכת הגזית כאילו הם קשת עגולה והממונה רומז אל האיש שמתחיל ממנו המנין והיה מסיר המצנפת מעל ראשו ואחר כך משיבה עליו ומטילים גורל ויעלו בגורל לעבודה[יט] והנשארים שלא זכו הם שמפשיטים אותם השמשין למקדש ואין מניחין עליהם אלא המכנסים ואח"כ לובשים בגדי חול שלהם ואח"כ מפשיטים המכנסים ומניחין כל בגדי כהונה בחלונות כמו שבארנו בסוכה (דף נ:): ומה שאמר וכתוב עליהם תשמישי הכלים לפי שהחלונות[כ] שהיו בהם מכנסים כתוב עליהם מכנסים ואשר בהם המצנפת כתוב עליהן מצנפת וכן כתונת ואבנט וסדר לבישת הבגדים הוא שילבש תחלה המכנסים אמרו (יומא דף כג: כה.) מנין שלא יהא דבר קודם המכנסים תלמוד לומר (ויקרא טז, ד) ומכנסי בד ילבש על בשרו ואח"כ ילבש הכתונת ואח"כ חוגר באבנט ומשים המצנפת על ראשו. וראוי לך שתדע שהרמת הדשן תהיה באלו ארבעה הכלים אף על פי שלא אמר הכתוב אלא שני כלים שנאמר (ויקרא ו, ג) ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד [וכו' והרים את הדשן] אבל אמרו ז"ל (שם יב: כג:) ולבש לרבות מצנפת ואבנט להרמה ומה שנאמר (שם ו, ד) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים [והוציא את הדשן] אינו רוצה לומר שיהיו בגדי חול אלא פחותים מהם בחשיבותם ושניהם בגדי קדש אמרו (שם כג:) מקיש בגדים שפשט לבגדים שלבש מה להלן בגדי קדש אף כאן בגדי קדש אם כן מה תלמוד לומר אחרים אחרים פחותים מהם. [ו]למה היו הבגדים שלובש בשעת הרמת הדשן פחותים מהבגדים שלבש בשעה שהיו מתעסקין בקרבן לא מחמת שמירת הבגדים שלא יבלו לפי שכבר הודעתיך[ו] שהעיקר במקדש אין עניות במקום עשירות אלא הטעם בזה הוא מה שזכרו ואמרו (יומא שם) בגד שבשל בו קדרה לרבו לא ימזוג בו כוס לרבו. וכבר יצאנו מכוונת ההלכה אבל היא כוונת המסכתא:

מלא

* * *

פירוש הרא"ש

גילדני מלוח. דגים מלוחים: **בהדי דמחוור להו.** כשרחצו להם בבית המעין: **נפל בהו רוחא.** רוח חיים: **האי מעיינא מג"ע קא אתי.** ממקור עץ החיים: **משא בהו אפיה.** רחץ בהם פניו: **אידלאי כוליה.** הלך למעלה על שפת הנהר עד שהגיע לשערי ג"ע: **יהבו ליה גלגלתא חדא.** גלגל עינו של אדם: **[תקליה לכולי' דהבא כו'.]** שקל כנגדו כל כסף וזהב שלו: אותו גלגל של עין **גלגלא דעינא דבשרא הוא דלא שבע.** עינו של אדם לא תשבע עושר וזהו סימן ששוקל כנגד כל כסף וזהב שבעולם כן עיניך לא שבעו עד שהלכת מעבר להרי חושך: **שקיל קליל עפרא וכסייה ולאלתר תקל.** כסהו במעט עפר ואז תקיל[כא] והסימן שעינו של אדם לא תשבע עד שימות ויכסוהו בעפר: **גיהנם למעלה**[כב] **מן הרקיע.** מנהר דינור שבא מזיעתן[כג] של חיות של רשעים יחול: **לאחורי הרי חושך.** דכתיב (ישעיה ס) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים: **קומי רוני בלילה.** לעסוק בד"ת ואז תהיה נוכח פני ה':

הדרן עלך
לא היו כופתין

א אמר להם הממונה. הוא ממונה לכך לסדר עבודת היום ואמר להם לאחר שבאו ללשכת הגזית שתפלתו של אדם נשמעת במקום ד' אמות של תורה: **ברכה אחת.** פליגי בפ"ק דברכות (דף יא:) איכא מ"ד יוצר אור ואיכא מ"ד אהבה רבה: **עשרת הדברות.** ובגבולין נמי היו אומרים אותם בכל יום אלא שבטלו מפני תרעומת המינים בפ"ק דברכות (דף יב.): **שמע.** אע"פ שלא[כד] הגיע זמן ק"ש כדאמרינן במסכת יומא (דף לז:) הקורא[כה] עם אנשי משמר לא יצא ידי חובתו [הם] היו צריכים להקדים לקרות קודם הזמן כדי לעסוק בעבודת התמיד: ה"ג **וברכו ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים.** כי לא היה להם פנאי להתפלל י"ח ברכות והיו מתפללים רצה שיהא קרבן ריח ניחוח ולא היו אומרים והשב את העבודה לדביר ביתך וגם לא היו מסיימין המחזיר שכינתו לציון אלא שאותך לבדך ביראה נעבוד[כו] בא"י שוכן בציון: **וברכת כהנים.** היו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה כו' ומתפללין על נשיאות כפים שיש להם לעשות אחר הקטרת אברי התמיד שיסכים הקב"ה על ידן לברך את ישראל כדרך שיתפללו רצה על עבודת התמיד אבל לא היו נושאין כפים עתה עד אחר הקטרת האברים כדתנן לקמן (דף לג:) כדכתיב (ויקרא ט, כב) וירד מעשות החטאת והעולה ואח"כ וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם[ז] ואין לומר שהיו נושאין כפים עתה בשעת הברכה ונושאין כפיהן פעם שנית אחר הקטרה דהא תנן במסכת תענית (דף כו.) בג' פרקים הכהנים נושאין את כפיהם בשחרית ובמוסף[כז] ובנעילה ואח"כ הול"ל ד' פרקים[כח] אלא היו אומרים הברכה עד שמגיעים לפסוקים ומדלגין הפסוקים ואומרים שים שלום. ויש ספרים דגרסי וברכו את העם ג' ברכות ול"ג ליה דלא היו נושאין כפיהן לברך את העם כדפרשתי ואין לפרש את העם כלומר עם העם שהיו העם מברכין עמהם דהא אמרינן (יומא לז:) הקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא ולמה היו אומרים אמת ויציב מאחר שלא קראו את שמע וגם למה התפללו רצה וברכת כהנים קודם שיתפללו י"ח ברכות: **מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא.** משמר היוצא מוסיף אותה הברכה ועליו מוטלת והוא משמר שעבד [illegible] עושין עבודת הבקר ואח"כ עודדין משמר הנכנס ומשמר היוצא מברכין אותן ואומרים מי ששכן [את] שמו בבית הזה הוא ישכן [ביניכם] אהבה ואחוה ושלום וריעות: **ב חדשים לקטרת.** כי עבודת הקטרת היתה מעשרת כדכתיב (דברים לג) ישימו קטורה באפך וגו' ברך ה' חילו לכך היו מחזרין כל פעם אחר חדשים כדי שיתעשרו כולם: **מי מעלה אברים מן הכבש כו'.** כהן אחד היה מעלה את כולן: **הוא מעלה אותן.** כל כהן וכהן באברים שזכה בהן: **ג מסרום לחזנים.** שמשים הממונים להלביש את הכהנים: **מפשיטין אותן את בגדיהן.** במס' יומא (דף כד:) פליגי אמוראי באיזה בגדים היו מפשיטין [illegible] קודמין לכל הבגדים [illegible] עליהם לא מכנסי קדש [illegible] ואח"כ מפשיטין מכנסי קדש ולובשין מכנסי חול: **וחלונות היו שם.** בלשכת הגזית [illegible] **ד והבזך.** הוא כף קטן:

* * *

מסורת הש"ס עם הוספות

א) ברכות סד. כריתות כח: נזיר סו: יבמות קכב: [ובכל המקומות שם איתא **א"ר אלעזר א"ר חנינא** גם בעי"י דהכא איתא כן], **ב)** ברכות יא:, **ג)** יומא כו., **ד)** [יומא כד:], **ה)** עי' סדר הדורות ד"א תתקכז, ובשם הגדולים מע"ג מע' מ סי' קנא, **ו)** פיה"מ להרמב"ם לעיל פ"ג ד"ה נכנסו ללשכת הכלים, **ז)** עיין מגילה יח., ותו"כ שמיני פרשה א'.

הגהות הב"ח

(א) רמב"ם מה"ד חדשים לקטורת כבר באַרנו: **(ב)** ד"ה כבר וכו' בגמרא יומא ושם נתבאר:

תורה אור השלם

א) זֶה הַשַּׁעַר לַייָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: [תהלים קיח, כ]
ב) שְׁאוֹל וַאֲבַדֹּה לֹא תִשְׂבַּעְנָה וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׂבַּעְנָה: [משלי כז, כ]
ג) קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לְרֹאשׁ אַשְׁמֻרוֹת שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי אֲדֹנָי שְׂאִי אֵלָיו כַּפַּיִךְ עַל נֶפֶשׁ עוֹלָלַיִךְ הָעֲטוּפִים בְּרָעָב בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת: [איכה ב, יט]
ד) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: [ישעיה נד, יג]

רבינו גרשום

ואליפית עצה מן נשיא. דאמרו ליה אי את נצח לן לא תתכבד בכך: **גילדני.** דגים מלוחין: **בהדי דמחוורי להו.** במיא: **נפל בהו רוחא.** וחיו: **טרא באפיה.** רחץ פניו בהן: **אידלי כוליה.** שעלה לראות מאיזה מקום הנהר יוצא **עד דמטא לפיתחא דגן עדן:** **שקל קלי עפרא כסייה לאלתר תקלא.** כלומר לאחר שאדם מת ואינו רואה כלום אינו חומד ומיד הוא כשאר עפר ונשקל: **גיהנם מן הרקיע.** מנהר דינור דכתיב הנה סערת ה' חמה על ראש רשעים יחול: **ויש אומרים אחורי הרי חשך.** כדכתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה:

סליק מסכת תמיד

הגהות וציונים

[א] גולדני **דמליחי** (שמכ"י ויעב"ץ), וכ"ה בכת"י: **[ב]** ס"א **רוחא** (ש"מ), וכן איתא בפי' רגמ"ה, הראב"ד, והרא"ש, ועי"ש: **[ג]** בפי' הראב"ד גורס **גלגלא** חדא, וכעי"ז ברא"ש. ובש"מ הגיה **חד** גולגלתא **דעיינא**: **[ד]** ודמא **הוא** דלא (ש"מ): **[ה]** הוא **אמרו ליה** שקלי (ש"מ): **[ו]** בע"י ליתא (גליון): **[ז]** [בברכות (סד.) מבואר יותר **אל תקרי בניך אלא בוניך**. וכן צ"ל הכא] (גליון). וכן הגיה בבאר שבע ובח"נ. וכן בש"מ, ועוד הוסיף **שלום רב לאוהבי תורתך**: **[ח]** וקראו (ש"מ), וכ"ה בגמ' ברכות יא ע"ב: **[ט]** **וברכו שלש** ברכות, ותיבות "את העם" נמחק (ש"מ). אמנם בברכות איתא **וברכו את העם**, ופי' רש"י דר"ל עם העם. ועי' פי' הרא"ש, וראה השלמות: **[י]** של אנוש **עין** בשר ודם (באה"מ), והוא ע"פ הגמ'. ולפי"ז צריך גם להגיה **גלגלתא** של אנוש [עי' הגו"צ אות ג]. ואפשר דגי' המפרש בגמ' היא "גולגלתא דבישרא" ודמא בלי תיבת "דעינא", וכן איתא בכת"י א': **[יא]** ולא **תוכל** (באה"מ). ועדיף להגיה ולא **יוכל**: **[יב]** תיבת "נגדו" נמחק (ש"מ, יעב"ץ, ובאה"מ): **[יג]** ויום **ומפני** מה (שמכ"י), וכן איתא בירושלמי: **[יד]** ראה השלמות על המשנה ד"ה ברכו את העם שלש ברכות: **[טו]** תיבת "ומודים" נמחק (שמכ"י), וכן ליתא ברמב"ם פ"ו מתמידין ומוספין ה"ד. ועי' השלמות: **[טז]** בתרגום מחדש איתא משמר **שעבד**: **[יז]** בתרגום מחדש וכבר **ביארו** בגמ' ברכות **נוסח ברכה זו** ואמרו: **[יח]** בתרגום מחדש כבר **נתפרשה** הלכה: **[יט]** לעבודה **מי שיצא** והנשארים (שמכ"י), וכעי"ז בתרגום מחדש: **[כ]** לפי **שהחלון** (שהיו בהם) [שהיה בון] **המכנסים** כתוב **(עליה) [עליו]** (שמכ"י). ולפי"ז צריך גם להגיה ואשר **בו** המצנפת כתוב **עליו** מצנפת. וכעי"ז בתרגום מחדש: **[כא]** בכת"י איתא ואז **הקל**, דהיינו שנהיה קל יותר: **[כב]** בדפו"י ליתא תיבת "למעלה", ועי' השלמות על הגמ': **[כג]** שבא **מזיעתן** של חיות **ולהיכן שפיך על ראש רשעים כדכתיב** (ירמיה כג) **על ראש** רשעים יחול. ועי' חגיגה יג ע"ב (גליון): **[כד]** במלאכ"ש הו"ד הרא"ש אע"פ **שעדיין לא** הגיע: **[כה]** במלאכ"ש הקורא **את שמע** עם, וכעי"ז איתא ביומא: **[כו]** בדפו"י ובכת"י **נעבוד ביראה**: **[כז]** במשנה שם איתא נמי **במנחה**, ועי' במלאכ"ש בהגהה: **[כח]** נדצ"ל ד' **פעמים** (מלאכת שלמה):